

תיאטרון
באר-שבע

הבימה
התיאטרון הלאומי

הגברת הראשונה

מחזה מאת: מוטי לרנר בימוי: משה קפטן

הגברת הראשונה

מאת מוטי לרנר

טל מוסרי, מולי שולמן, לאורה ריבלין, יגאל שדה

בימוי ודרמטורגיה: משה קפטן

עיצוב תפאורה: ערן עצמון

עיצוב תאורה: אבי יונה בואנו (במבי)

מוסיקה: יונתן כנען

עיצוב תלבושות: יהודית אהרון

עיצוב וידאו: אריק אביגדור

עיצוב תנועה: תות מולאור

עיצוב סאונד: אלעד דדון

עוזר במאי: גיל סרי

ייעוץ דרמטורגי: שחר פנקס וארז דריגס

הדרכת מבטא: אילנה קיויתי דאבנפורט

קטעי הארכיון המוצגים בהצגה באדיבות: ארכיון הסרטים, תאגיד השידור הישראלי | ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון | יחידת ההסרטה של דובר צה"ל

משתתפים:

גולדה

משה דיין

חנה ירקוני

ישראל גלילי

שמעון אגרנט

לו קירד

סרן מוטי אשכנזי

הרמטכ"ל דוד אלעזר (דדו)

אברם אמינוף

שולה ורסנו

להקה

לאורה ריבלין

יגאל שדה

מאיה מעוז

מולי שולמן/יואב הייט

דב רייזר/עודד לאופולד

מיקי פלג-רוטשטיין

אלכס קרול/תנום גרציאני

טל מוסרי/ניר זליחובסקי

אורן כהן/עמי סמולרצ'יק

אדווה עדני

רונית אפל, איתי אורי, רעות רגב,

לירן רגב, לירן מזרחי

מאיה מעוז, לאורה ריבלין

מנהלי הצגה:

תיאטרון "הבימה" - תמרה מובשוביץ, דנה פלסר
תיאטרון באר שבע - איציק קריספין

הצגה ראשונה:

תיאטרון באר שבע - 11.12.2023

תיאטרון "הבימה" - 28.12.2023

משך ההצגה: שעה וארבעים דקות (ללא הפסקה)

עריכת תכניה: רמי שמו

צילום סטילס: רדי רובינשטיין

צילום תמונות כריכה: משה נחומוביץ'

עיצוב לוגו בכריכה: אור אטיאס

עיצוב תכניה: דפנה זילברשטיין

אורן כהן, מיקי פלג-רוטשטיין

תודה למוטי אשכנזי, פרופ' אורי בר יוסף, פרופ' מירון מדזיני וד"ר יגאל קיפניס על הסיוע בתחקיר.

המחזה

סיפורה של גולדה מאיר, ראשת הממשלה היחידה של ישראל, בצל דיוני וועדת אגרנט. מיד לאחר מלחמת יום הכיפורים פורצת מחאה ציבורית נגד גולדה ודיין, המאשימה אותם בכשל המדיני שהביא למלחמה ובכשל הצבאי שגרם לאבדות כה רבות בה. גולדה הנואשת מנסה להיאבק בהאשמות האלה מול דיין שמבקש להתפטר. חנה, בתה של גולדה מנסה לתמוך באמה החולה והמותשת בעקבות המלחמה, ומגלה את ספקותיה ואת רגשי האשמה שלה. למרות זיכוייה בוועדת אגרנט מחליטה גולדה להתפטר.

רעות רב, רונית אפל, אדווה ענני, לירן מזרחי, לאורה ריבלין, איתי אורי, טל מוסרי, אלכס קרול

שמעון אגרנט

משה דיין

גולדה מאיר

דוד אלעזר (דדו)

ישראל גלילי
(משה מילנר, לע"מ)

ארכיון דן הדני, האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית Dan Hadani Collection, The Pritzker Family National Photography Collection, The National Library of Israel

גולדה מאיר, מתוך הודעת הממשלה על המצב בכנס מיוחד של הכנסת. יום שלישי, 16 באוקטובר 1973. ירושלים, הכנסת, שעה 16.03:

"אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, מאז יום הכיפורים, זה 11 ימים, הננו עומדים במלחמה אכזרית. המלחמה נכפתה עלינו בשתי חזיתות בעת ובעונה אחת. [...] לא נשכח את החיזיון המופלא והמרגש, כאשר אלפי בחורים יוצאים בשקט מבתי הכנסת, עטופים טליתותיהם, וכעבור שעה קלה יוצאים עם תרמילי חיילים על כתפם. הם יוצאים אל יחידותיהם בחזיתות, מלווים בתפילה לשלום כל לוחמינו ובאמונה עמוקה בניצחון צבא ההגנה לישראל ובעתידו של העם היהודי. לוחמינו נלחמו כאריות. המתקפה הנפשעת נבלמה. על האויב הונחתו מכות כבדות, אך המלחמה עודנה בעיצומה. אין יום ללא קרבות. וכל חייל מישראל הנופל בקרב יקר לא רק למשפחתו אלא לכולנו. והמאמץ להפריע את האויב רצוף אבדות יקרות."

בין פיכחון לעיוורון

כשפרצה מלחמת יום הכיפורים הייתי בן 24, קצין תותחנים צעיר במילואים. הוצקתי לחזית הדרום בשבת ה-6 לאוקטובר בשעה שש בבוקר. היום, ממרחק של חמישים שנה, אני חושב שבפרוץ המלחמה לא הייתי אדם בעל זהות פוליטית ברורה. קיבלתי את הסכסוך הישראלי ערבי כגזרת גורל, והאמנתי בתום לב שמנהיגי מדינת ישראל חפצים בשלום, ועושים כל שביכולתם לסיים את הסכסוך עם שכנינו כדי למנוע מלחמות נוספות. שמונה עשר ימים אחר כך, כשהמלחמה תמה, הייתי אדם אחר, שחותר לתובנות פוליטיות. האמון שרחשתי להנהגת המדינה התפוגג - תחילה כמובן בעקבות הכשל הצבאי. העובדה שההנהגה הפוליטית, בעקבות ההנהגה הצבאית, לא נערכה כראוי למלחמה, והופתעה בפריצתה, חשפה את עיוורונה, והטילה צל כבד על תבונתה. נדמה לי שרבים מבני דורי חשו כמוני, וכך פרצה המחאה ההמונית נגד גולדה ודיין בתחילה 1974 - מחאה שבסופו של דבר הביאה להתפטרות שניהם. אבל ברבות השנים התברר לי, לזוועת ליבי, שהכשל העיקרי של ההנהגה המדינית שלנו לא היה עיוורונה להכנות המצריות והסוריות למלחמה, אלא עיוורונה המוחלט לאפשרות הסבירה שעמדה לנגד עיניה למנוע את המלחמה באמצעים מדיניים. בראשית שנות האלפיים החלו להתפרסם מסמכים אודות ההצעות המצריות להסדר בסיני, ולצידם מסמכים על הדחייה המוחלטת של ההצעות האלה על ידי ישראל. בשנת 2001 יצא לאור ספרו של פרופ' אורי בר יוסף "הצופה שנרדם" ובו נחשף לעיני ראשונה פרוטוקול ישיבת הקבינט מיום 18.4.73 שבו התקבלה החלטה טראגית נוראה מאין כמותה, לדחות על הסף את הצעות הפשרה של קיסינג'ר להסדר עם מצרים, בידיעה ברורה שהדחייה הזאת תוביל למלחמה. קשה לתאר את הזעזוע שחשתי. זעם נורא התעורר בי, בעיקר על גולדה ודיין. ככל שקראתי את הפרוטוקול הלכה והתגבשה בתוכי ההכרה שאפשר היה למנוע את המלחמה עקובת הדם הזאת. אפשר היה לפתוח במשא ומתן עם מצרים על יסוד פשרת קיסינג'ר, למרות התנאים המוקדמים שסאדאת הציב. הכאב על אלפי חללי המלחמה, על הפצועים ופגועי הנפש ועל משפחותיהם, התעצם עשרת מונים בגלל התובנה שהקורבן הנורא שלהם ושלנו כחברה היה מיותר לגמרי. הוא היה קורבן שווא. המחזה "הגברת הראשונה" עוסק בניסיון להבין את הכשל המדיני הזה, ולייצר שיח ביקורתי לא רק על עיוורונם של מנהיגינו בשנת 1973, אלא גם על עיוורונם בימים אלה ממש מול הכורח ומול האפשרות לפתור סכסוכים מדממים במשא ומתן.

מוטי לרנר, חדר החזרות, אוקטובר 2023

וועדת אגרנט: חיים לסקוב, יצחק ארנסט נבנצל, שמעון אגרנט, משה לנדוי, יגאל ידין

מתוך עדותה של גולדה מאיר ב"וועדת אגרנט":

אני חושבת שהכותרת של האסון שקרה לנו בערב יום הכיפורים, זה "טעויות". כל אחד בשטח שלו טעה קצת. אני לא חושבת שיש אדם אחד שיכול לקום ולהגיד אני לא טעיתי. אם הוא טעה מתוך מידע, זאת אומרת העריך את המידע לא נכון, או שטעה מתוך - לא העז נאמר מול מומחים, להגיד דבר שמומחים לא אמרו. [...] על מה אני מייסרת את עצמי, לא שהייתי יותר חכמה או שידעתי יותר טוב, אבל מדוע לא אמרתי: רבותי, אולי בכל זאת גיוס? יותר קל לי להעמיד את עצמי לדוגמה מאשר להעמיד אנשים אחרים. [...] לא היה איש שלא אמר דבר שאולי יכול היה להציל, לו דעתו נתקבלה. זאת היא אמת. נדמה לי שזו החלטה אובייקטיבית, שקל לי להגיד את זאת, מפני שאני משייכת את עצמי בתוך החבורה הזאת.

נעליים גדולות מאוד להיכנס אליהן...

היינו אמורים לעלות עם בכורת ההצגה ב - 14.10 ושבוע לפני כן, ב - 7.10, השמיים נפלו וקרה הנורא מכל, בקנה מידה שלא יאמן. ונדמה היה שהתעוררנו. האופטימיים הפכו לפאסימיים, הפאסימיים גילו עד כמה הם היו אופטימיים. האנרכיסטים התגלו כפטריוטים. הממשלה התגלתה... וכאילו התעוררנו. ועדיין, זה מרגיש כאילו אנחנו הולכים מתוך שינה בחושך גדול... והמחשבה על הדמות והמחזה, כיצד הם מקבלים עוד ועוד משמעויות לחיים שלנו במקום הזה ובזמן הזה. כשקפטן התקשר להציע לי לשחק את גולדה במחזה של מוטי לרנר, מצא חן בעיני שמישהו חושב שאני יכולה לשחק ראש ממשלה, אבל עוד משהו תפס אותי חזק ועדיין אני לא לגמרי יודעת לפענח מהו. ריתקה נקודת המוצא הדוקומנטרית במחזה שמתבססת על "וועדת אגרנט". אני תמיד מרגישה שבמסמכים, יבשים כביכול, מתחבאים עולמות וחיים שלמים. נולדו אצלי סקרנות ומשיכה לאישה הזאת, גולדה, שמאוד היה נוח לא לסבול אותה וגם רצון לגנוב ממנה קצת חוצפה וביטחון עצמי. לנסות לחיות זמן מה מנקודת מבטה. התגובה הראשונה שלי הייתה: אני מה זה רחוקה מלהראות גולדה. אני לא רוצה שינסו להשמין אותי, לעבות אותי, להוסיף לי אף וכל מיני, וקפטן אמר: תהיה פאה, יהיו הנעליים וסוג הבגדים שלבשה וזהו, וזה הרגיע אותי... לזמן מה... שאני לא צריכה להתחפש. ואני מקשיבה הרבה לקול של גולדה בראיונות רדיו, מתבוננת בה בסרטונים. היה לה דיבור מאוד ייחודי משלה, עם מבטא משתנה ומבלבל, קצת אידישקייט, קצת אמריקאי, לפעמים עם רי"ש רוסית ולפעמים עברית מאד תקינית. לא מתוך רצון לחקות, אלא כניסיון לשאוב ממנו את קצב המחשבה, האוטוריטה, עוצמה לא מתאמצת, מניפולציה לפעמים, הרגישות והרגש שיש בתוך הדיבור המסוים שלה וזה בהחלט לא פשוט. ולחזור למלחמת יום הכיפורים... פעם ראשונה שנפלו חברים שלי מהכיתה... זה לא נתפס ולא נעכל, אז וגם לא היום. נחרט בי יהודה טרכטמן שהיה איתי בכיתה, בצופים וגר לידי מעבר לחורשה. על מותו ידעתי רק כשהמלחמה הסתיימה. הרבה דברים על המלחמה הנוראה הזאת ידעתי רק ברבות השנים, ועדיין אני מרגישה שזה גדול מלהכיל. אותי תפסה המלחמה בחיפה. גרתי מול הנוף המרהיב של המפרץ. שיחקתי בתיאטרון העירוני בו העלינו הצגות משובחות, חלקן עם נגיעה פוליטית-חברתית. הייתי אישה צעירה בתקופה מאד סוערת וסבוכה. מאוהבת. אם לתאומים בני שנה וחצי וזה היה כל עולמי. במוצאי החג הספקתי לפגוש את גדליה, בעלי, אז צנחן מילואים בחרמ"ש, שהגיע מתל אביב הישר ממשחק הפוקר המסורתי של יום כיפור. אי אפשר היה לדמיין מה מצפה לנו. ליוויתי אותו להסעה שלקחה אותו היישר לרמת הגולן והייתה לנו פרידה מהסרטים. לא שמעתי ממנו כמעט שלושה שבועות. אני חושבת שהמלחמה הזו הותירה בו חותם שמעט מאד דיברנו אותו. אני משערת שהיה לכך ביטוי חזק, מבלי שזה דובר ישירות, בהצגות שביים ואני שיחקתי כמו "נפש יהודי", "פלשתניאית" ו"סטריפטיז אחרון". חפרנו לתוכן כאזרחים, אבל מה לעשות, אנחנו שחקנים שתמיד בסופו של יום, יותר מהפוליטיקה, העסיקה אותנו הדאגה האם ההצגה, או הדמות שאני מגלמת מעניינת מספיק והאם הקהל יתרגש ויאהב. בשנים ההן לא הייתי מעורבת כמעט בהפגנות. ההרגשה הכללית הרי הייתה "שמעולם מצבנו לא היה טוב יותר", אבל באחת מהן, בירושלים - עכשיו אני נזכרת שפגשתי בה את מוטי לרנר - ביום חורף קר - אני כבר לא זוכרת בדיוק על מה הפגנו, בטח נגד הכיבוש - פרופ' ישעיהו ליבוביץ' ז"ל דיבר, ומה שהוא אמר אז, אני לעולם לא אשכח. דבריו עיצבו משהו אצלי כאדם, כאזרח וגם כשחקנית: כשאדם מקבל את הדעה ש"המדינה", "האומה", "המולדת", "הביטחון" וכו' הם הערכים העליונים, ושהנאמנות ללא תנאי לערכים אלה היא חובה מוחלטת וקדושה, הוא נעשה מסוגל לבצע כל מעשה תועבה למען האינטרס המקודש הזה, ללא נקיפת מצפון. דבר זה כוחו יפה לא רק לגבי אדם במשטרים טוטליטאריים אלא לגבי כל אדם, גם לגבי האדם היהודי אם הוא נתפס להאלהה של המדינה. עכשיו בחזרות, אני מרגישה הזדמנות נדירה לנסות ולהיכנס לעורם של אלו שהנהיגו את המדינה

בתקופה ההיא, ולעורה של לגולדה. אין ספק שעם כל הטעויות הנוראות, הם היו אנשים ערכיים שבראש וראשונה טובת המדינה ואזרחיה הייתה לנגד עיניהם. לגלות את העשייה המדהימה שלה בעשרות שנים קודם שנבחרה לראשות הממשלה: חוק הביטוח הלאומי שקידמה ושהבטיח גביית דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, בניית השיכונים הראשונים לעולים החדשים שגרו עד אז במעברות ועוד ועוד... ואני מנסה לחיות בתוכי את הפרדוקס שהיא נאלצה לחיות איתו, עם האסון שהנהגה דאז הביאה עלינו ועל עצמה. אני חושבת לא מעט, איך ממשיכים לחיות עם הידיעה שאתה נושא באחריות למותם ופציעתם של כל כך הרבה אנשים. אלו נעליים גדולות מאד לנסות ולהיכנס אליהן, אבל מרתק ומאתגר לחפור באישיות מרובת ניגודים כמוה ומנקודת המבט שלה, מבלי לשפוט אותה. ואני מודה שמאד הדליק אותי כשקראתי עליה, על אף שהמחזה לא מתעסק בזה, שניהלה חיי אהבה סוערים... ושהייתה רבת פנים, כמו שלוי אשכול, ראש הממשלה לפני כניסתה של גולדה לתפקיד, כינה אותה לפי הצורך: די מלכה, די קלאפטע, די מכשייפע. למעלה מעשרים שנה לא עבדתי ב"הבימה", ואני פוגשת לראשונה בחדר החזרות שחקנים ויוצרים שמעולם לא עבדתי איתם ואפילו לא הכרתי, וגם כאלה שאני מכירה שנים ואוהבת. זה אחד מהקסמים בתיאטרון, שבתוך זמן די קצר, ומבלי לדבר הרבה, נוצרת רגע סוג של חממה, משפחה ושותפות. וכשהנגיעה היא בעולמות ובאנשים שכל כך הטביעו את חותמם על הקיום שלנו כאן היום, משהו מבעבע לתוך העבודה ומשתוקק לתת לו ביטוי. קבוצת הווסטסאפ של ההפקה מתמלאת יומיום בצילומים, מאמרים, סרטונים ועדויות מהתקופה ההיא שאנחנו מעלים, שמתקשרים ישירות בהווייתנו במקום אהוב ושסוע כל כך ובזמנים האלה, כשהכל סוער, כאוב ומאיים...

לאורה ריבלין, חדר החזרות, נובמבר 2023

עמי סמורצ'יק

לאורה ריבלין, תום גרציאני

אדווה עדני

אלכס קרול

דב רייזר

ניר זליחובסקי

”לעולם לא אהיה עוד האדם שהייתי לפני מלחמת יום הכיפורים”

”גם אני יכולה לתרץ תירוצים לעצמי, שמול ודאות שכזאת מצד אמ”ן והערכות האישים הצבאיים, היה בזה חוסר היגיון מצדי אילו התעקשתי ועמדתי בתוקף על גיוס. אבל הייתי צריכה לשמוע לאזהרות לבי ולצוות על גיוס. אני יודעת שהייתי צריכה לעשות זאת, והידיעה הנוראה הזו תלווה אותי כל שארית ימי. לעולם לא אהיה עוד האדם שהייתי לפני מלחמת יום הכיפורים. ועכשיו מילה אחרונה שאני חייבת לומר למען ההגינות והחברות אמרתי בראשית דברי, שאם מישהו צריך לשאת באחריות פרלמנטרית - אני רואה את עצמי בראש ובראשונה אחראית לכך. ביקרו אותי רבות על הופעותיי בטלוויזיה - במידה שהופעתי מאז אחרי המלחמה - וגם הציבור, שזה אינו טוב למוראל של העם, שאני נראית כל כך עצובה. בנילי להתחיל להשתמש בקוסמטיקה? הייתי עושה זאת אילו ידעתי שזה יעזור. אבל אני ריאליסטית בעניינים אלה, ואינני יכולה ללבוש מסכה. אני עצובה. עצובה כמו כל אחד ואחד, פלוס איזה דבר: העובדה שאני ראש הממשלה. ואני אינני יכולה להגיד שהמידע לא היה לפני ולא היה לפני עוד חברים. ואני יודעת שבאים חברי, אנשי צבא, גנרלים בהווה וגנרלים בעבר ואומרים לי: את טיפשה. אני מקבלת זאת. אבל כאשר הם מסבירים לי - ואני נורא רוצה שזה יתקבל על לבי, כי זה מתקבל על השכל - את? יושבים בדיונים אנשי צבא מובהקים, מוצלחים. זו הייתה הערכה, את היית צריכה להחליט אחרת? זה נכון. אבל איש לא אמר שאסור לי להציע איזה דבר. לא הצעתי כי חשבתי: זה באמת כך. הייתה שגיאה פטלית בהערכת המידע שהיה בידינו. גם שלי. אני מייסרת את עצמי לא מעט. אינני במצב רוח להגיד: אני? סוף סוף מי אני?”

מתוך הספר: "נולדה - ביוגרפיה פוליטית", מאת פרופ' מירון מדזיני. "ידיעות ספרים", 2008. עמ' 594.

מיקי פלג-רוטשטיין

מאיה מעוז, לאורה ריבלין